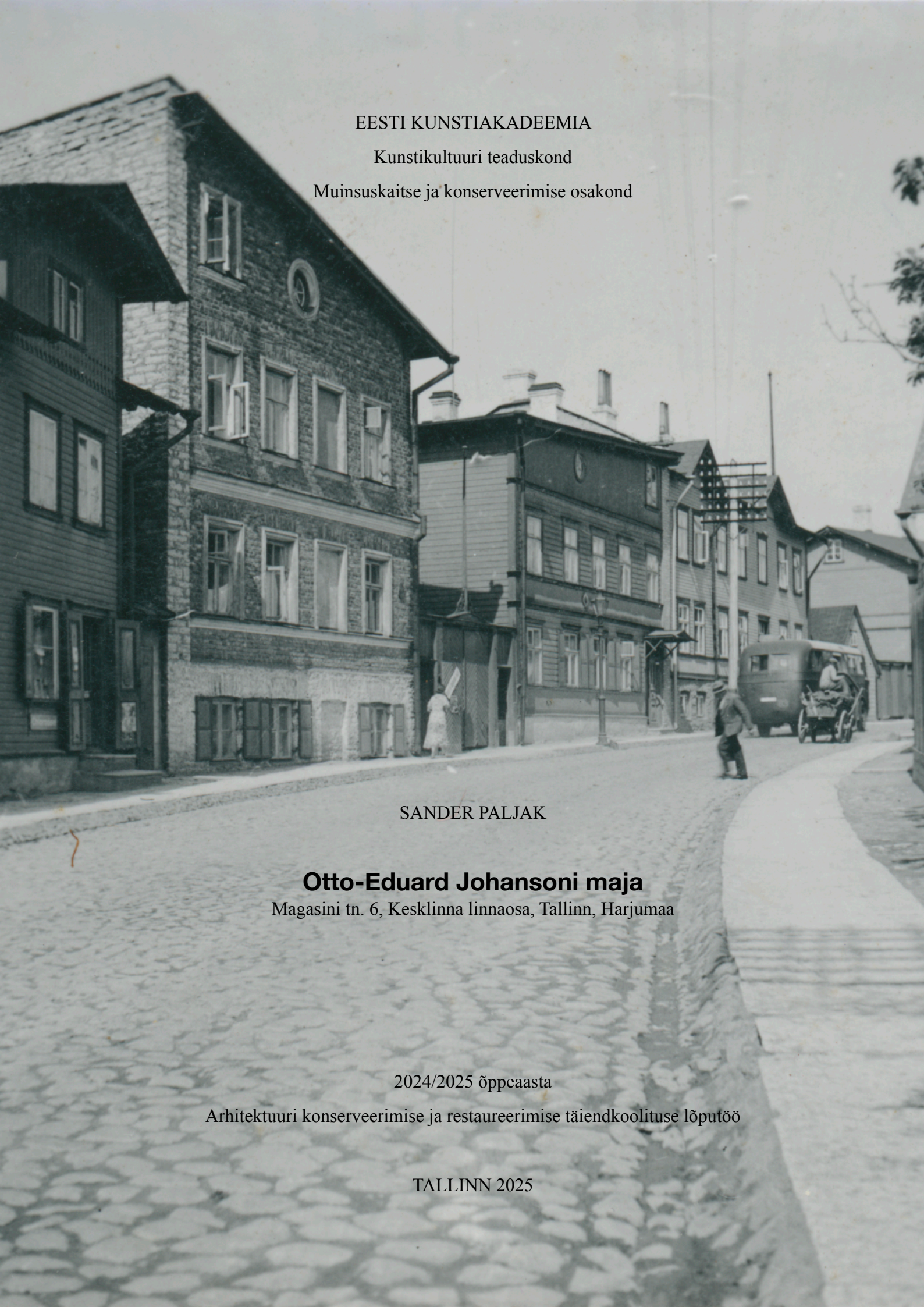

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Kunstikultuuri teaduskond

Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

SANDER PALJAK

Otto-Eduard Johanson's maja

Magasini tn. 6, Kesklinna linnaosa, Tallinn, Harjumaa

2024/2025 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse lõputöö

TALLINN 2025

SISUKORD

1. Sissejuhatus	2
2. Ajalooline ülevaade	6
2.1. Veerenni ajalooline ülevaade	6
2.2. Tänav ajalugu	8
2.3. Hoone kujunemine	10
2.4. Magasini majapaar	12
2.5. Olemasoleva hoone ehitusprojekti analüüs	15
3. Hoone materjalikasutus ja tehnilise seisukorra kirjeldus	20
3.1. Hoone materjalikasutus	20
3.2. Objekti vaatlus	22
3.3. Väärtuslikud detailid	43
4. SÄILITAMISE ETTEPANEKUD	44
5. KOKKUVÕTE	45
KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD	46
Kirjandus	46
Illustratsioonide nimekiri	46

1. Sissejuhatus

Käesolevas uurimistöös on analüüsitud Harju maakonnas, Tallinnas, Kesklinna linnaosas, linnaosas, Magasini tn. 6 kinnistut ja seal paiknevat elamut. Kinnistu paikneb Veerenni asumis, mis piirneb Liivalaia tänavaga, Juhkentali tänavaga, Tiigiveski pargi, Herne tänavaga, Magasini tänavaga, Siselinna kalmistuga, Tehnika tänavaga, Vana-Lõuna tänavaga, Vineeri tänavaga ja Pärnu maanteeaga.

Kinnistu paikneb Veerenni miljööväärtuslikul alal, mille ajaloolised kihistused moodustavad olulise osa linna ajaloo. Selle säilitamiseks reguleeritakse piirkonna arenguvõimalusi teemaplaneeringuga “Tallinna kesklinna miljööväärtuslike hoonestusalade piiride määramine ning kaitse- ja kasutamistingimuste seadmine”¹

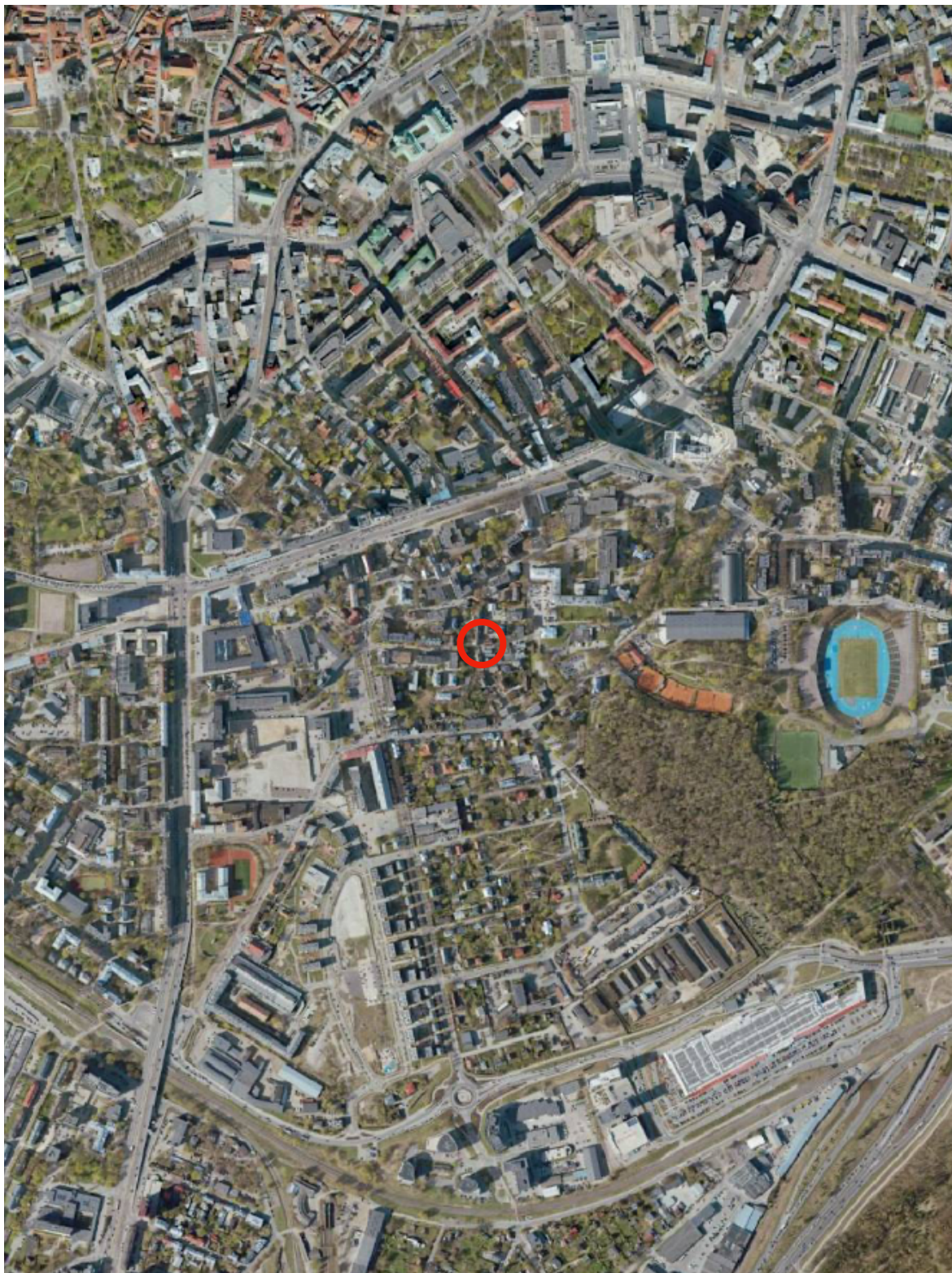
Objekti valik lähtub autori isiklikust huvist unikaalse arhitektuuriga mahajäätud maja vastu, mis paistab puithoonete vahel silma. Käsitletav eluhoone on hinnatud väga väärtuslikuks ja selle kohta puuduvad varasemad uurimustööd.

Töö keskendub põhiliselt olemasolevale eluhoonele, lisaks käsitletakse kinnistul varasemalt asunud hooneid, mis omavad nii ajaloolist kui ka praktilist väärtust kinnistu arendamisel.

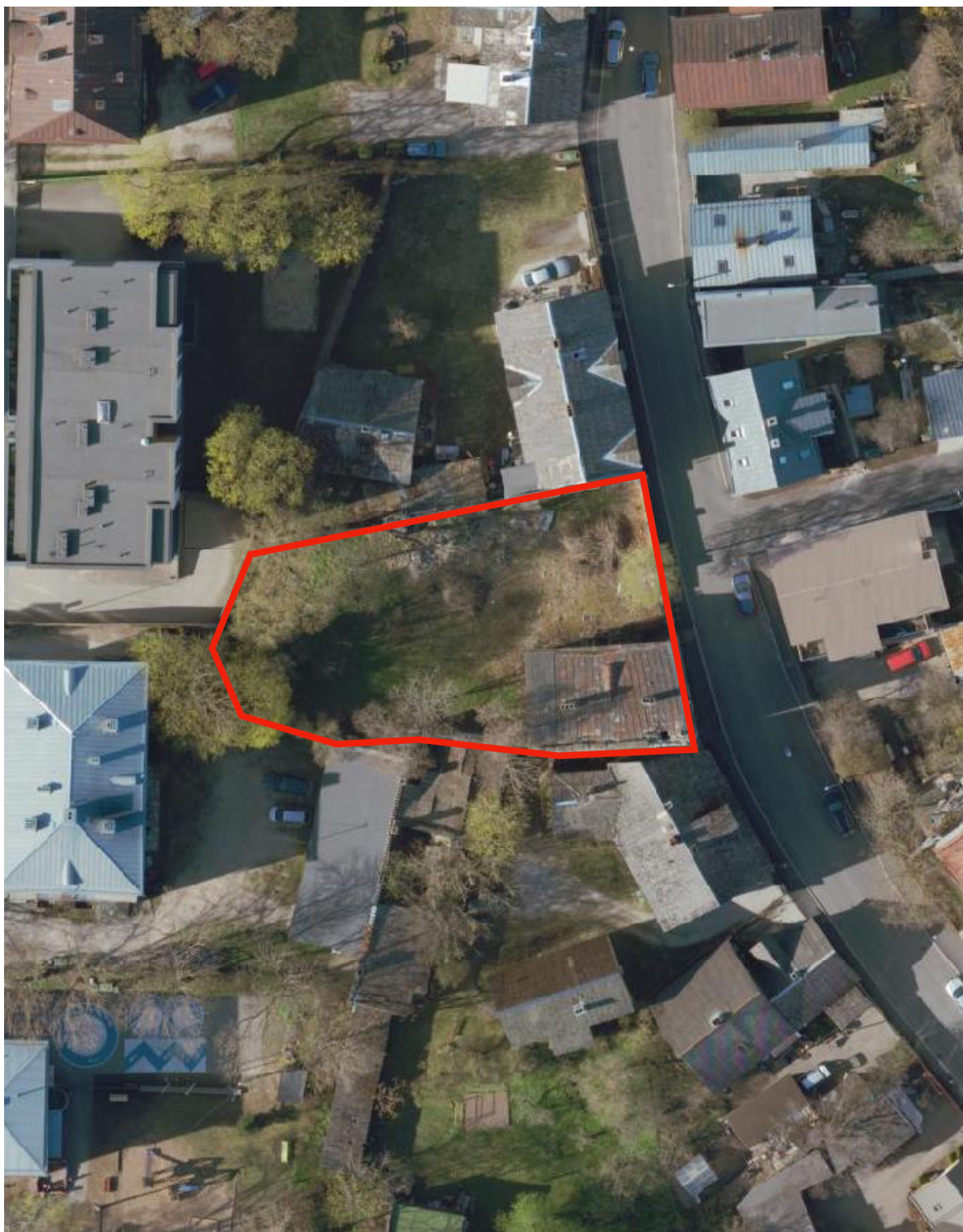
Uurimuse põhiosas tuuakse krundi ja selle ümbritseva lähialaga seotud ajalooline lühiülevaade, kirjeldatakse krundil asuva ehitise ajalugu, projekteerijat ja arutletakse projekti arhitektuurilisi otsuseid. Järgnevas osas kirjeldatakse krundil asuva hoone tehnilise seisundi kirjeldamisega. Peatükis analüüsitakse hoone tarinditega seonduvaid peamisi kahjustusi, nende tekkepõhjuseid ja võimalikke lahendusi puuduste kõrvaldamiseks. Järgnevalt kirjeldatakse vaatluse käigus väärtuslike detaile ja antakse juhised hoone restaureerimisprojekti koostamiseks ja ehituseks.

Uurimuse eesmärk on leida säilinud väärtuslikud hoone originaalosad, arutleda hoone projekteerimise tagamaade, otsuste ja kasutusotstarbe üle.

¹ Teemaplaneering “Tallinna Kesklinna miljööväärtuslike hoonestusalade piiride ning kaitse- ja kasutamistingimuste määramine”. Tallinna Linnavolikogu 16. aprilli 2009 otsuse nr 78 LISA 1

1. Situatsiooniskeem, ca 1:10000

2. Magasini tn 6 katastriüksus (M1:1000) (Allikas: Maaameti kaardiportaal)

Ehitusregistri andmed ²

Aadress:	Harju maakond, Tallinn, Kesklinna linnaosa, Magasini tn 6
Katastriüksuse number:	78401:110:0230
Kinnistu pindala:	911m ²
Sihtotstarve:	elamumaa 100%
Hoonete arv krundil:	1 eluhoone
Hoone ehitisealune pind:	137.0 m ²
Esmase kasutuselevõtu aasta:	1940 (oletuslik)
Eluruumide ja mitteeluruumide pind kokku:	169.5 m ²
Maht:	1336.0 m ³
Suletud netopind:	298.7 m ²
Üldkasutatav pind:	129.2 m ²
Ehitise nimetus:	korterelamu

² Ehitisregister, reg.nr.: 101034245, <https://livekluster.ehr.ee/ui/ehr/v1>

2. Ajalooline ülevaade

2.1. Veerenni ajalooline ülevaade

Käsitletav hoone asub Kesklinna linnaosas, Veerenni miljööväärtuslikus piirkonnas. Tallinna keskaegse veejuhtme järgi on nime saanud nii asum kui ka piirkonna üks vanimaid tänavaid, mis tekkis 1345. aastal rajatud Tallinna joogiveekanali äärde.⁴

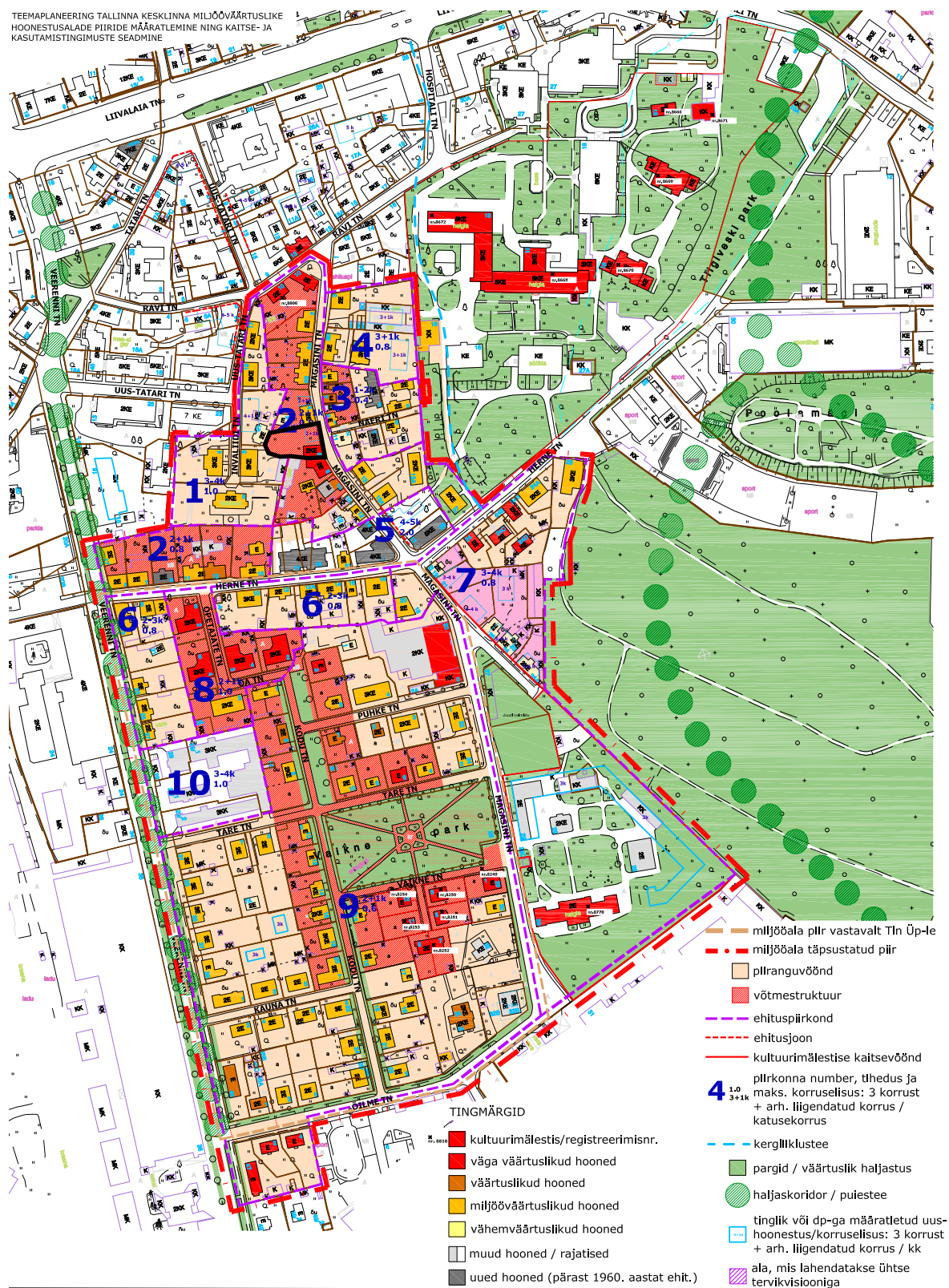
Asum kujunes Veerenni tänava ümber, mis on enda nime saanud keskaegsest Ülemiste veski paistiigist alanud ja vanalinna veega varustanud veerennilt. Lisaks joogiveega ja kaitsekraavide veega varustamiseks vajaliku kanali ehitamiseks andis loa Taani kuningas Valdemar IV 29. septembril 1345. Kraavi varustati veega Ülemiste järvest, Tiigiveski ja Härjapea jõest. Kanaleid pidi juhiti vett linnast lõunas ja idasasuvatest jõgedest ja allikatest. Ligi 4km pikkne kanal kulges mööda praegust Veerenni ja Peeter Süda tänavat kuni Harju väravani. Sealt rajati ligi 1,5 km pikkune kanal omakorda Tallinna lahte.⁴

Asumi vanim, 19. sajandi lõpust pärinev hoonestus jääb Magasini tänava algusosasse. Siin asuvad järeklklassitsistlikud hooned Magasini tn. 8, 9, 10. arhitekt Anton Lembit Soansi 1920. aastate Magasini, Õilme, Veerenni ja Herne tänava vahelise ala planeerimisprojekt oli üks esimesi terviklikke planeeringuid Tallinnas. Nende tänavate vaheline maa-ala on tükeldatud väikesteks täisnurkseteks kvartaliteks, mille keskele rajati riskülikukujuline üldkasutatav haljasala. Aedlinliku olemusega keskkonnale annab lisaväärtust kvartali keskel asuv Vaikne park. Arhitektuurselt märkimisväärsed ansamblid on projekteeritud arhitekt Eugen Habermanni poolt Vaikse tänava umbsoppi 1924–1925. aastatel ja arhitekt Herbert Johanson poolt Herne tänaval asuv Keskhaigla töötajate elamugrupp 1925.⁵

⁴ Gustav Jakobson, Aleksander Kivi, Heldur Lond, Ain Soik. "Tallinna vesi ja sajandid". Kust sai vett keskaegne Tallinn. Kirjastus Eesti Raamat, Tallinn 1967, lk 9

⁵ Tallinna Linnavolikogu 16. aprilli 2009 otsuse nr 78 LISA 1
Teemaplaneering "Tallinna Kesklinna miljööväärtuslike hoonestusalade piiride ning kaitse- ja kasutamistingimuste määramine"

TEEMAPLANEERING TALLINNA KESKLINNA MILJÖVÄÄRTUSLIKE
HOONESTUSALADE PIIRIDE MÄÄRATLEMINE NING KAITSE- JA
KASUTAMISTINGIMUSTE SEADMINE

3. Veerenni miljööväärtusliku ala kaart, asukoht tähistatud musta piirjoonega.

2.2. Tänav ajalugu

Asumi üheks olulisemaks tänavaks on Magasini tänav, mille nimi tulenes sõjaväe ladude ehk magasinide järgi, mille juurde see tee viis.⁶ Ravi tänavast algav 770-meetri pikkune tänav tekkis linnakaardile 1885. aastal ning kandis nime 1939. aastani, kui see nimetati Magasi tänavaks.

Endiste sõjaväeladude kohale rajati 1944. aastal sõjavangilaager, mis töötas 1949. Aastani. Selle asendas hilisem Eesti NSV Siseministeeriumi Paranduslike Tööde Valitsuse koloonia nr. 5 (JUM 422/5, Tisleri tänav 31a).⁷ Tänav nimetati 12. juulil 1949 ümber Tisleri tänavaks. Nimetus anti, naispunakaartlase ja revolutsionääri Alice Tisleri järgi, kes hukkus Saksa sõjaväelaste käe läbi.⁸

Tänav aarde ulatus ka juudi kalmistu, mille nõukogude võim 1960. aastatel hävitas ning rajas selle kohale parkimisplatsi. Kadunud surnuaia asukohta markeerib paemüürile kinnitatud mälestustahvel.⁶

1966. aastal moodustati NSV Liidus ajateenijatest miilitsapataljonid, üks selline loodi ka Tallinnas - NSV Liidu Siseministeeriumi Sisevägede Eriotstarbeline Miilitsa Üksikpataljon, mis paiknes 1969-1991 Magasini 31 linnakus. Hiljem olid Magasini tänaval Eesti Kaitseväge Vahipataljon ja Eesti õhuvägi: Õhuväe staap, õhuseiredivisjon, õhutõrjedisjon.⁷

Tallinna Linnavalitsuse määrusega 3. augustist 1990 taastati tänav algne nimi, Magasini tänav.⁶

Magasini tänav ajalugu ja seal elavaid inimesi on kujundanud sõjaväe asutused, vangilaagrid, vanglad, varjupaigad, haiglad ja kalmistu. Töölisklassi puitaguls toimuvaid sündmusi ja karaktereid annavad edasi värvika sisuga artiklid, millest kõige silmapaistvam ilmus 1928. aastal Rahvalehes. Artikkel, mis räägib 1924. aastal asutatud vanglast vabanenute varjupaigast ja selle elanike rollist piirkonna maine kujundamisel vääril olustiku kirjeldamise eesmärgil välja toomist.

⁶ Jaak Juske, blogipostitus, 17.06.2013, <https://jaakjuske.blogspot.com/2013/06/magasini-tanav-ponev-jalutuskaiik-labi.html?view=flipcard>

⁷ Eesti Sõjaajaloo Pärand, <https://db.esap.ee/object/t-0420>

⁸ Juhkentali Selts (Robert Nerman), Lühiajalugu, <https://www.juhkentali-keldrimae.eu/asum/luhiajalugu>

Wanglast wabanenute warjupaik ja selle elanikud. — „Päti“ ülikooli haridusega isikuteni. — „Kole Saks“ ja humitaw perekond väljakäitukohas. — Kuidas lan-
genud jälle ülespoole rühivad.

Siin on just elegandist weneleannast, Wiljandist ja tema kenadest „lastest“.

—Arvatakseasti jääb rong hiljaks?"

Thaja si inbutuaprotteji ajoj

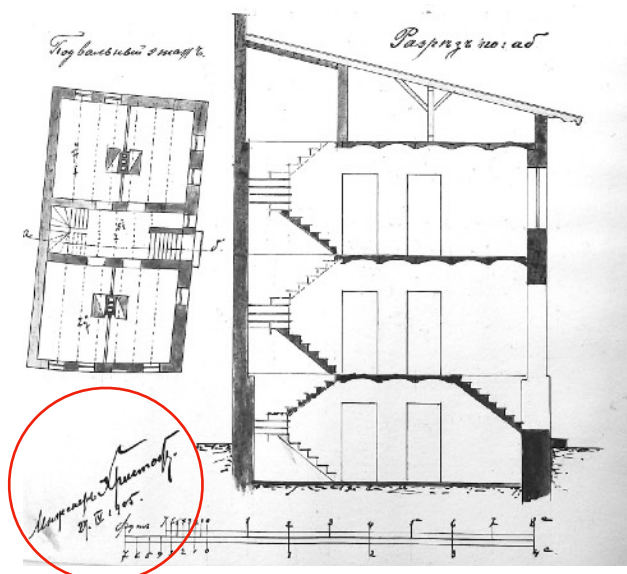
Wetland: tundra; birds, feathers in nest
Dance.

2.3. Hoone kujunemine

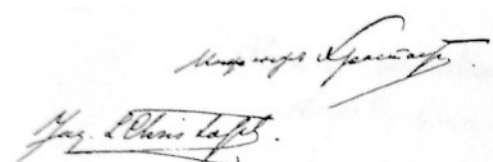
Maja loomisloost ja selle seostest ajalooliste sündmusega ei ole põhjalikult uuritud. See ei ole üllatav, sest otsingud arhiiviallikates kui ka otsingumootorites annavad projekteerijate ja omanike kohta kasinaid tulemusi. Viimase kohta leidub piiratud ligipääsuga arhiiviallikaid, mis on oluline maja või selle omaniku edasistes uurimisel.

Olulisimaks juhtlõngaks oli maja algupärase ehitusprojekti joonise nurgas olev vastutava spetsialisti allkiri. Selle võrdlemisel Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhitektide allkirjade kataloogis kujutatud signatuuridega saab öelda, et projekti vastutav spetsialist oli ehitusinsener Ernst Louis Christoph.

“Magasini 6 on arhitektuurilt üsna tagasihoidlik, olgugi et Magasini madalate puumajade keskel on see ambitsioonikas, majaomanik oli Otto-Eduard Johanni p. Johan(n)son - maaler, kaupmees, majaomanik. Pole imestada, et selle hoone kohta nagu ka arhitektuuriajalooliselt tagasihoidliku produktsiooniga Christophi ennast pole peetud kirjutamisväärseks (paljud arhitektidki alles ootavad läbikirjutamist).“⁹

5. Magasini 6 elamu ehitusprojekt. Toimik.

Christoph, Ernst Louis (1853 – 1906)

6. Ernst Louis Christoph allkiri.

⁹ Väljavõtte autori ja Karin Hallase kirjavahetusest elumaja projektist ja projekteerijast.

2.3.1. Ehitusinsener Ernst Louis Christoph

Ernst Louis Christoph oli ehitusinsener, kes sündis 25. märtsil 1853 Tallinnas, srn. 1906 samas. Pärast Tallinna toomkooli jätkas Christoph õpinguid Riia Polütehnikumis, mille ta lõpetas 1878 aastal. Pärast õpinguid asus insener tööle, mis viis teda mitmesse paika. 1878-1880 Tallinnas Balti raudtee töökodade tehnikabüroos, 1880-1899 Rakveres, Riias, Moskvas ja Varssavis, 1883-1886 Moskva-Bresti ja 1886 Riia-Pihkva raudteedel. Tallinnasse naasis Christoph 1899 aastal, kuhu ta on projekteerinud üle 100 maja.¹⁰ Enamik nendest on puidust "agulimajad", mille seas on ka kivihooneid.¹¹

Tema töödenimekirjas on:¹²

- Diakonissihai gla külgtiiva Pärnu mnt. 102 (1880),
- Rotermanni tehase neljakorruselise tellisest laohoone (1904),
- neorenessanss-stiilis elamu Suur-Karja 15 (1904),
- Tööstuse tänava alguses terve grupp varakamate elanike maju: Tööstuse 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 (projekteeritud valdavalt 1899–1905, arhitekt Nikolai Thammsen, insenerid Nikolai Heraskov, Konstantin Wilcken, Ernst Louis Christoph),
- Herne 15 (1902)
- Salme 30 (1903). Soo, Salme ja Tööstuse ristil asub nurgalahendustele iseloomuliku ära lõigatud nurgaga lahendus, mis tagas liikluses parema nähtavuse ja sealt oli hea kavandada esimese korruse äride sissepääs.¹²
- kivitrepikojaga puidust Lenderi majad A. Adamsoni 2b (Ernst Louis Christoph, 1905)

¹⁰ Hallas, K. 1996 "Christoph, Ernst Louis". "Eesti kunsti ja arhitektuuri biograafiline leksikon", lk 55)

¹¹ Martin, A. 2011 "Lenderi maja. Hoonetüübi areng ja säästev uuendamine". Tallinna Kultuuriväärtuste Amet.

¹² Hallas, K. 1999. Puitarhitektuur stiiliajaloo kandjana. - Eesti puitarhitektuur. Tallinn, lk. 32-33.)

2.4. Magasini majapaar

Ehitusprojektide arhiivijoonistelt järeltub, et kinnistul on asunud üle 100 aastase ajaloo vältel kaks eluhoonet ja kolm abihoonet. Nendest tänaseni on säilinud kivimaja, mis kerkib esile ümbitsevate puithoonete seast.

7. Tallinn, Tisleri tänav (tänapäeval Magasini tänav)

Fotol 7 jäädvustatud pultkatusega eluhoonete projektid valmisid 1905. aasta aprillis. Tallinna Linnaarhiiv uurimistööde aruandes on mõlema hoone ehitusaastaks märgitud 1906, mis viitab väga ladusalt kulgenud ehitusprotsessile.

Allikate põhjal hoonestati tänavafrent kahe eluhoonega: üks ehitati kinnistu põhjaserva ja teine lõunaserva. Põhjapoolne, tellisest ja paekivist eluhoone on antud uurimustöö objekt. Lõunapoolne hoone oli mahult suurem, madalam ja põhines rõhtpalk konstruktsioonidel.

Puidust abihoonete kehva tehnilise seisundi tõttu ei nähtud nende korrastamisel majanduslikku mõtekust, mistõttu otsustati nad lammutada. 1974. aasta projekti koostamise ajal oli pesuköök juba osaliselt lammutatud vare, millest on alles vaid tulemüür ja paeseinad. Nende lammutusaega uuringu käigus välja ei tulnud. Tänavapoolne puidust elumaja püsis otsusest hoolimata kasutuses veel mitukümmend aastat. Eluhoone lammutusprojekt kooskõlastati 1996. aastal ning see kadus linnaruumist lõplikult 2000. aastate alguses.

Täna asub endiste hoonete kohal rohtunud kivihunnik, mis sisaldab nii kõrvalkinnistu tulemüüri kui ka nende majade riismeid.

Hooned moodustasid teineteist täiendava majapaari, mida sidusid sarnased elemendid ja rütmid. Mõlemad olid kõrge sokliga, hoovi poole suunatud pultkatustega, ümmarguste pööningu rosettakendega ja ühe akna võrra kõrgema äärmise teljega.

Pultkatuste kasutamine oli selge arhitektuuriline taotlus, sest elamuehituses on ajalooliselt domineerinud viilkatused. Ebatavalise katusetüübi kasutamist saab põhjendada sooviga Täita hoov maksimaalselt päikesevalgusega või osutada inimestele majade vahel paiknevale kinnistu sissepääsule.

Maja on tõenäoliselt säilinud tänu vastupidavale ehitusmaterjalile, kuid pole välistatud, et seal resideerusid juhuslikult hoonega heaperemehelikult ümber käivad elanikud.

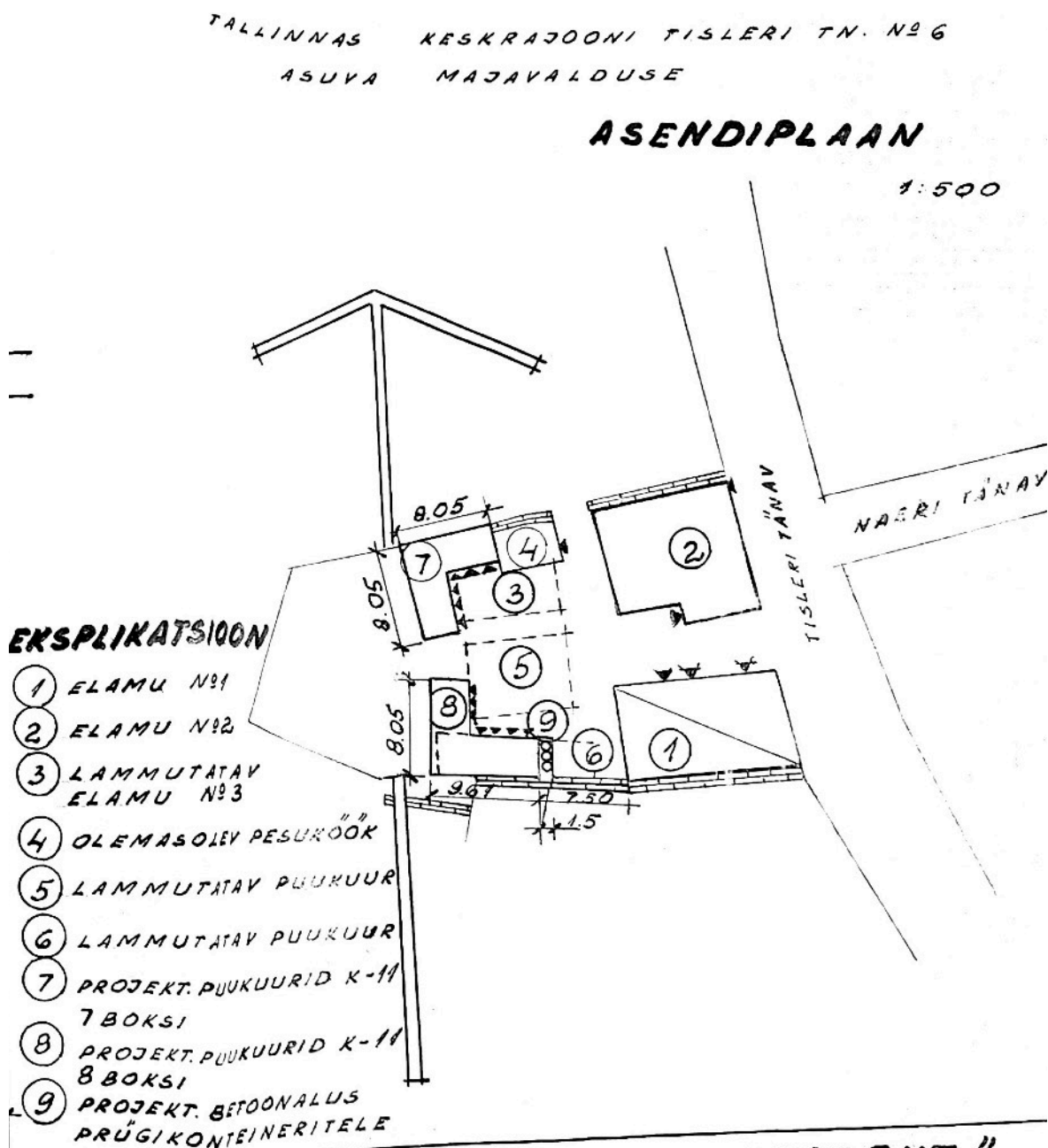
8. Lammutatud puithoone esifassaad vaadelduna Naeri tänavalt.

9. Vaade Naeri tänavalt kinnistu suunas.

2.5. Olemasoleva hoone ehitusprojekti analüüs

Eksponeeritud tellisarkitektuur on silmapaistev, seda eriti Tallinna ajalooliste hoonete puhul. Domineerivad krohvitud ehisvööde ja karniisidega fassaadid. Lisaks on kasutatud Põhja-Eestile omasemaid ja kättesaadavamaid ehitusmaterjale, mida kajastavad miljööaladel säilinud hooned. Maja materjaalsus oli analüüsitava objekti valimisel määravaks faktoriks. Projektlahendusi analüüsides on selgunud, et projekteerimisel tehtud arhitektuurilised otsused omavad vähemalt sama suurt kaalu.

10. Kinnistu asendiplaan, koostatud 26.02.1968.

Materjalikäsituselt ja ruumilahendustelt on tegemist pea-, ja kõrvalhoonega. Nende ülesehituses esinevad vastuolud muudavad majad väga huvitavaks ja uurimisväärses. Esmalt tõuseb esile hoonete paigutus ja nende peasissepääsude avanemise suunad - kallimast materjalist ehitatud hoonel avanes see hoovi suunas ja odavamast tänavale. Teoreetiliselt on hoovipääsud privaatsemad, aga see ei vasta 19. sajandil levinud arhitektuurilistele võtete kasutamisele.

Tellismaja toetub pikema küljega vastu kinnistu piiri, millega avaneb vähem vaateid ümbruskonnale ja seega tekivad kehvemad valgustingimused. Lahendus on tänavalt vaadeldes tagasihoidlik ja ruumisäästlik, mis võimaldab kinnistule ehitada vajaduse tekkides täiendavaid hooneid.

Teisena paistavad silma hoonete planeeringulised erinevused. Lammutatud puithoone oli kahe trepikoja ja nelja korteriga, mis olid kõik eraldi köögi ja 2-3 elutoaga.

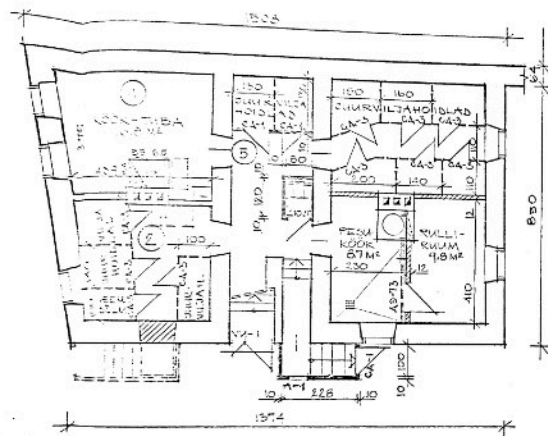
Kivimaja on ühe trepi ja oluliselt väiksemate eluruumidega, mis olid kõik köök-toad. Eluruumide arv oli ajas muutlik, joonistel kajastub 11-12 eluruumi, aruande tekstiosas ja ehitusregistris 9.

Säilinud maja koosneb kolmest osast: kivikonstruktsioonidel keskne trepikoda, millest avanevad kahele poole puitvahelagedega eluruumid. Interjööris on suurimaks väärtuseks ja kõige paremini säilinud: korruseid ühendav koha peal valatud betoonist trepp ning võlvitud keldri ja trepikoja laed. Trepp on säilinud praktiliselt terviklikult, koos algupäraste trepiipiirete ja käsipuuga. Tulepüsimine trepikoda muutus elamuehituses nõudeks mitukümmend aastat hiljem, mida väljendavad linnaruumis Tallinna tüüpi majad.

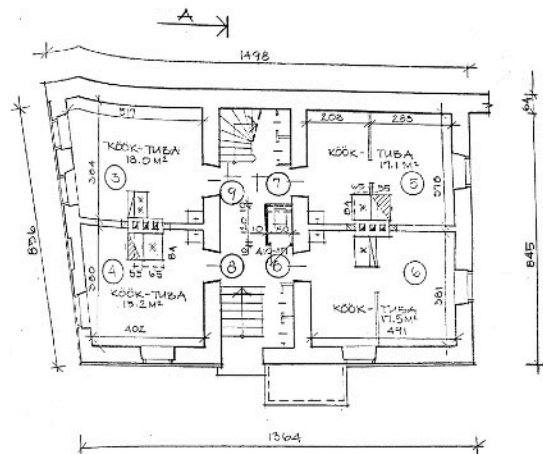
Maja keldrikorrusel asusid juurviljahoidlad ja pesuköök, põrandad olid kaetud suurte paeplaatidega, mis on osaliselt säilinud.

Arvestades hoonete omavahelisi erinevusi ja kunstnikuna tuntud kaupmehest majajamnikku, saab analüüsi tulemusel teha järgnevad oletused:

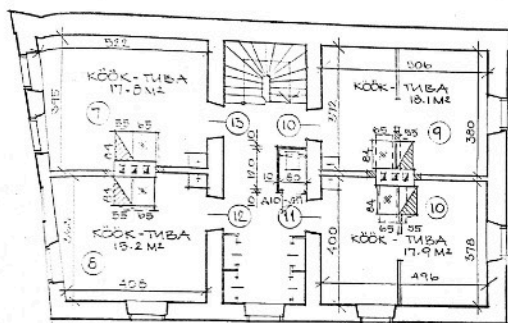
- Väikeste köök-eluruumidega tellihoone puhul on tegemist kõrvalhoonega;
- Maja üüriti algselt välja kunstnikele ja käsitööliste;
- Paepõrandaga keldrit kasutati ilmselt väiketootmiseks, mitte juurviljade hoiustamiseks.

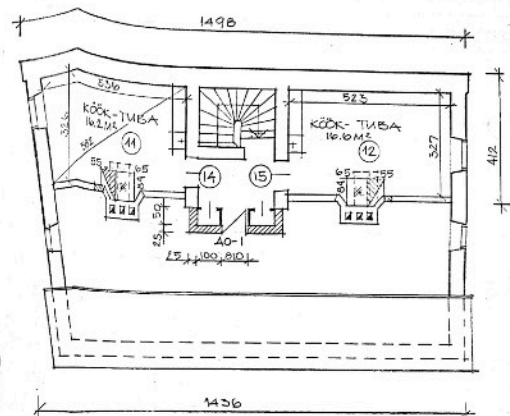
KELDRIKORRUSE PLAAN

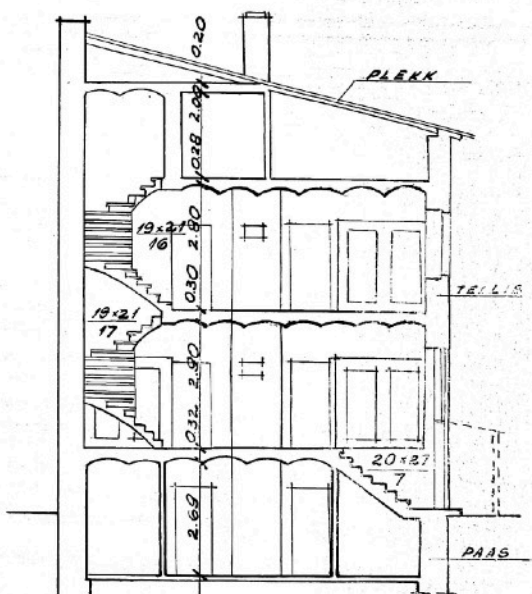
I KORRUSE PLAAN

II KORRUSE PLAAN

KATUSEKORRUSE PLAAN

LÕIGE A-A

11. Hoone plaanijoonised. 21.06.1974.
12. Hoone lõige. 26.02.1968.

2.1. Hoone välisviimistlus

Autor on pidanud kõige sobivamaks kasutada 15.03.1973. aastal koostatud hoone uurimistööde toimiku arhitektuuri-ehitusliku osa väljavõtet.¹³

OLEMASOLEV VÄLISKUJUNDUS

Hoone on kahekorruseline, katusekorrusega ehitus. Hoonel on ühepoolse kaldega katus, milline on kaetud plekiga. Hoone seinad ja viilud on laotud punastest telliatest ning on väljast krohvimata. I ja II korruse vahelkohas on tellistest karniivöö, milline on krohvitud. Tanavapoolses küljes on I ja II korrusel üks petikaken ning avade servades on krohvitud karniisid. Avad on sillatud tellistest lamedate kaarsillustega. Lõunapoolne külgsein on paekividest laotud tulemüür, mis on väljast krohvimata.

Paekividest laotud sokkel on väljast krohvimata. Sokli kõrgus on ca 1,1- 1,5 m maapinnast. Sokli osas on avad sillatud punastest tellistest lamedate kaarsillustega.

Sissepääsud asuvad hoone põhjapoolses küljes.

OLEMASOLEV RUUMILINE PLANEERING

Keldrikorrus - Hoone alune on täielikult kellerdatud. Keldrisse pääseb hoone põhjapoolses küljes asuvate väliste sissepääsude kaudu. Läänepoolse sissepääsu kaudu pääseb keldrikorruse koridori. Koridorist pääseb hoone lääne-poolse otsa all asuvatesse juurvilja panipaikadesse ja rulliruumi. Rulliruumist pääseb edasi keldriruumi, mida samuti kasutatakse juurvilja panipaigana. Koridorist pääseb ka ruumi nr. 2, mis uurimistööde momendil seisis tühjana. Sellesse ruumi pääseb ka eraldiseisva välise sissepääsu kaudu.

Keldrikorruse ruumi nr. 1 kasutatakse korterina. Korterite ruumiline planeering on antud olemasoleva ruumilise planeeringu analüüsi tabelites.

¹³ **Laagriküll, E.** "Uurimistööde aruanne ja lähtandmed Tallinnas, Tisleri tn. nr. 6 asuva majavalduse kapitaalremondi tehnilise dokumentatsiooni koostamiseks." Kommunaalprojekt. Toimik. Tallinna Linnaarhiiv.

13. Hoone vaatejoonised, 26.02.1968.a

3. Hoone materjalikasutus ja tehnilise seisukorra kirjeldus

3.1. Hoone materjalikasutus

Järgnev on väljavõte 15.03.1973. aastal koostatud hoone uurimistööde toimikust.¹⁴

PÕHIKONSTRUKTSIOONID

1. Vundamendid

Hoone vundamendid on ehitatud paekividest 70 cm paksuste lintvundamentidena. Sokkel on krohvimata. Sokkis esineb murenenud ja väljalöödud kohti. Olulisi vajumispragusid ja deformatsioone vundamentides ei esinenud. Keldris kuuride osas on keldriseinad krohvimata. Keldrikoridoris on seinad krohvitud. Krohv seintel on pragunenud ja kohati lahtine. Ruumi nr. 1 seinad on vooderdatud laudadega ning kaetud papi ja tapeediga.

2. Seinad

Hoone välisseinad on ehitatud punastest tellistest. Seinad on väljastpoolt krohvimata. Hoone tagaseinaks on paekividest tulemüür. Tulemüür on väljastpoolt krohvimata. Avad on sillatud tellissillustega. Avade ääred fassaadil on krohvitud ja värvitud lubivärviga. Välisseintes olulisi vajumispragusid ega deformatsioone ei täheldatud, esineb kohati pisimurenemisi ja väljalöödud kohti. Seestpoolt on seinad vooderdatud laudadega. Ruumide nr. 4, 6, 8 seinad on kaetud kuivkrohvi plaatidega ning tapeediga. Ülejäänud ruumide seinad on kaetud papi ja tapeediga. Keldrisse viivate treppide kohal tamburite puitseinad on pehastunud ja lagunened.

3. Vahelaed

Keldrite vahelaed on ehitatud terastalade vahele tellistest võlvik-lagedena. Kuuride osas on laed krohvimata, talade aluspinnad on korrodeerunud. Tellisvõlvvides esineb pisimurenemisi ja väljalöödud kohti. Ruumide nr. 1, 2 ja keldrikoridori võlvlaed on krohvitud. Korrustevahelised ja pööningu vahelaed on ehitatud puittaladele koos mullalagede ja soojapidava täitega. Puittalad ristlõikega 18x22 cm sammuga 0,9 m on asetatud parallelselt hoone pikiteljega. Pööningu vahelagede puittalad ristlõikega 18x20 cm ja sammuga 1,15 m on asetatud parallelselt hoone pikiteljega. Trepikojas ja koridoridel on terastalade vahele laotud tellistest võlvik-vahelaed. I ja II korruse vahelises vahelaes on väike, mitteohtlik vajumispragu.

¹⁴ **Laagriküll, E.** "Uurimistööde aruanne ja lähtandmed Tallinnas, Tisleri tn. nr. 6 asuva majavalduse kapitaalremondi tehnilise dokumentatsiooni koostamiseks." Kommunaalprojekt. Toimik. Tallinna Linnaarhiiv.

MUUD KONSTRUKTSIOONID

4. Põrandad

Keldrikoridoris ja kuurides on paeplaatidest põrandad ebatasased ja kohati lagunened. Ruumides nr. 1, 2, 3, 4, 5 on laudpõrandad kulunud ja kokku kuivanud. Ruumides nr. 6, 7, 8, 9, 10, 11 on laudpõrandad kokku kuivanud. Trepikojas on tsementpõrandad, mis vajavad remonti. Ruumi nr. 12 laudpõrand on kaetud vineeriga. Mansardkorruse esikus on laudpõrand kulunud ja kokku kuivanud.

5. Laed

Hoones on krohvitud laed. Lagedel on krohv pragunenud, kohati lahtine ja varisenud.

6. Siseseinad

Sisemised kandeseinad (trepikoda) on ehitatud tellistest. Sisemised ruumidevahelised seinad on ehitatud puitsõrestikkonstruktsioonis. Siseseinte mädanikke ei esinenud. Mansardkorruse sõrestikseinad on pööningu poolt krohvimata. Koridoris asuvate WC-de laudseinad on kokku kuivanud ja vajavad uuendamist.

7. Trepid

Kivist välistrepid vajavad remonti. Korrustevaheline paetrepp on rahuldavas seisukorras.

8. Katused

Hoone tsingitud plekist katusekate ei ole kohati sademetekindel. Vihmavee torud, akende väliste veekallakute ja tulemüüri plekk-katted on korrodeerunud ja lagunened. Hoonel on ühepoolse kaldega pultkatus. Lõhikutes sarikate otsad on kohati pehastunud (8 otsa). Laudroovitus on kohati pehastunud (eriti räästaste osas) (30 m²).

9. Aknad

Aknaraamistikud on alt osadest pehastunud ja kohati lagunened. Sisemised raamistikud ei ole avatavad. Piidad vajavad remonti.

10. Uksed

Välisuksed koos piitadega on lagunened. Siseuksed ja piidad vajavad remonti.

11. Küttekolded

Ruumides nr. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 on lihtpottidest pliidad koos soojaseintega lagunened. Ruunis nr. 6 lihtpottidest pliit vajab remonti. Korstnate otsad on lagunened.

12. Sanitaarremont

Elanike poolt on sanitaarremonti teostatud regulaarselt.

Otsused

Hoonele teostada kapitaalremont.

3.2. Objekti vaatlus

Maja on seisnud üle 20 aastat kütmata, tühjana ja selle tehniline seisukord on halb. Seisundist tulenevalt oli hoone vaatlusel oli põhifookuseks kahjustused, maja halb tehniline seisund, mistõttu jäid aastaarvuga markeeritud ehitusmaterjalid tuvastamata. Näiteks võib maja tehnilise seisundi peatüki fotodel märgata seinale kleebitud ajalehti, mis võivad siseviimistluse tegemisele anda mõistetava ajalise telje. Edasiste uuringute läbiviimiseks on hoones säilinud veel piisavalt ainest.

Hoone lagunemist põhjustavad eelkõige katuse läbijooksud, millest tekkinud veekahjustused kanduvad mööda konstruktsioone kütmata majas edasi. Maja visuaalse ülevaatluse põhjal on kahjustused kirjeldatud liikudes hooneosade kaupa ülevalt alla.

Katused ja korstnad

Maja pultkatus on ehitatud käsitsi valtsitud tsinkplekist, mis on tänaseks täielikult amortiseerunud. Vaatluse käigus ei tuvastatud plekipaanidel markeeringuid ega aastaarve, mis aitaksid selle ajastut määrata. Arvestades valtsimise hoolikust ja materjali paksust hästi säilinud kohtades võib tegu olla algupärase materjaliga. Maja korstnate lahendused projektis ega arhiiviallikates ei kajastu.

Katuse kohta tehtud tähelepanekud:

- Katuseräästaste mädanikud ja nende osaline hävimine;
- Katusekatte kahjustused, veelekked korstnapitside ümber;
- Katusekonstruktsiooni läbivajumine tulemüüri liitumiskohas;
- Katusekonstruktsiooni läbimärgumine, mädanikud ja puidukahjustused;
- Varikatuste puudumine välisuste kohal;
- Vihmaveesüsteemi ja drenaaži puudumine;
- Korstnapitsidele on laotud silikaattellistest kõrgendused;
- Silikaadist kõrgendused on varisemisohtlikud;
- Korstnajalad on sisevaatlusel läbimärgunud;

Katuse esmased lekkekohad tekkisid tõenäoliselt tulemüüri ja konstruktsioonide liitekohas ja sekundaarsed korstnapitside ümber. Lekete tagajärjel mädanesid tulemüürile toetunud sarikate otsad ära ja katusekonstruktsioon vajus osaliselt läbi. Samaaegselt kahjustada saanud vahelagedele toetub nüüd ka katus, mis muudab seisundi kriitiliseks. Lekked on põhjustanud pöördumatuid kahjustusi ka teistele maja osadele.

Rekonstrueerimisel on majale vaja paigaldada vihmaveesüsteem, laduda uuesti korstnapitsid, suure tõenäolsusega ka korstnad.

Rekonstrueerimisel tuleb tulemüürile paigaldada katusega samast materjalist müts, mille hoovipoolne vertikaalne osa peab olema paigaldatud katuse suhtes ülekattega, et välistada vee läbijooksud.

Kahjustatud konstruktsioonide asendamine, toestamine, lekkekohtade likvideerimine ja uue katusekatte paigaldamine on hoone edasist tulevikku silmas pidades hädavajalik.

14. Katuse, katusekonstruktsiooni ja vahelae kahjustused.

15. Katuse ja vahelae läbivajumine tulemüüri ääres.

Vahelaed

Maja vahelagedes on kasutatud kahte erinevat tarinditüüpi. Keldri, trepikoja ja jaotuskoridori vahelaed on ehitatud terastaladele, mille vahele on laotud tellistest võlvikud. Pööningu ja korrustevahelised vahelaed on loodud puittaladele, mille vahed on täidetud mullaga.

Vahelagede kohta tehtud tähelepanekud:

- Pööningult vaadeldes on vahelaed täitematerjal läbimärgunud;
- Puidust vahelagi on tänavapoolses küljes osaliselt läbi vajunud;
- Korstnate ümbrused on läbimärgunud ja kahjustatud;
- Krohv on puitlagedel kõikjal krohvimati küljest lahti löönud;
- Kõigil keldrivõlve kandvatel terastalade pindu katab korrosioonikiht;
- Tellisvõlvide puhul esineb pisimurenemisi ja väljalöödud kohti.

Tellisvõlvide seisund on üllatavalt hea. Maapealsetel korrustel on need krohvitud, keldris viimistlemata. Krohvitud pindadelt korub värv ja imbub läbi roostet, millest lähtuvalt on mõistlik kontrollida läbivalt talade seisundit.

Puitvahelagede seisund on kriitiline. Katuselt sisse sadava vee mõjul on vahelagede täitematerjal läbimärgunud. Aastatepikkune niiskus on tekitanud laetaladele kahjustusi, mille tagajärjel on nende kandevõime vähenenud. Märja täitematerjali koormus on põhjustanud tänavapoolses osas mitmeid läbivajumisi, mis muudavad maja ohtlikuks. Ilma sekkumiseta on vahelaed varing tänavapoolses osas aja küsimus. Selle juhtumisel võib tekkida dominoeffekt, kus katuse ja vahelagede varing võtab endaga kaasa ka seinad.

Kandevõime tagamiseks ja edasiste kahjustuste vältimiseks tuleb märg, raske täitematerjal eemaldada, konstruktsioone toetada ja asendada.

16. Vahelae läbivajumine, eluruum nr. 7.

17. Vahelae kahjustused korstnajala ümber, eluruum nr. 7.

18. Vahelae kahjustused korstna ümber, eluruumid nr. 9 ja 10.

19. Vaade välisuksele ja völvlagedele õue suunas.

20. Keldri völvlaed, paepõrand ja seinad.

Seinad ja sokkel

Hoone välisseinad on ehitatud punastest tellistest, mis on väljast eksponeeritud. Samuti on eksponeeritud akende ja uste tellissillused. Avatäidete ümbrust dekoreerivad krohvitud servad ja veelaud. Esimese korruse tänavapoolsete akende all on veelaud jätkuv. Korruseid eristab kolmes küljes horisontaalne krohvitud karniis. Kõik krohvitud iludetailid on viimistletud valge lubivärviga. Hoone tagaseinaks on väljast krohvimata paekividest laotud tulemüür. Sokkel on ehitatud krohvimata paekivist.

Seinte kohta tehtud tähelepanekud:

- Iludetailid on murenenud ja paljude väljalöödud kohtadega;
- Sokli tänava poolne müüritis on murenenud ja esineb väljalöödud kohti;

Tellisseinad ja sillused on heas seisundis, välja arvatud iludetailid. Iludetailid vajavad parandusi või rekonstrueerimist. Tänavapoolse keldriakna sillused vajavad proteesimist või kohtparandusi, üksikud tellised on ulatuslikult murenenud ja esineb väljalöödud kohti. Vihmaveesüsteemi, drenaaži puudumise ja ilmastikumõjude tõttu on soklimüüritise vuukidest uhtunud lubimört välja. Sokli seisundi parandamiseks on vaja märgatavad tühimikud täita. Tulemüüri tipp on saanud ilmastiku käes märkimisväärselt kannatada. See vajab parandamist või osalist rekonstrueerimist.

Vundamendid

Keldriseintes ei ole märgata vajumispragusid ega deformatsioone. Pragude puudumine, kuivad põrandad ja aluspind osutab sokliseina ja vundamendi stabiilsele seisundile. Siian hoiustatav puidust mööbel on kuiv ja tugev, mis näitab, et vihmavesi ega liigniiskused keldrisse ei tungi. Põrandat katavad osaliselt suured paeplaadid ja murenev tsemendivalu. Tänavapoolne osa keldrist on muldpõrandaga.

Keldri kohta tehtud tähelepanekud:

- Keldritrepp on ära vajunud ja astmed on kahjustatud;

Keldri sissepääsu kohalt on ära lammutatud varikatus. See on ilmselt üks keldriukse asendamise ja trepi kahjustuste põhjustest. Maja konstruktsioone pole see märgatavalt kahjustanud. Pääsu kohale on soovitatav rajada varikatus ja rajada drenaaž.

21. Vaade läänest.

22. Vaade kagust.

23. Vaade lõunast.

24. Vaade edelast.

25. Vaade idast.

26. Vaade loodest.

Aknad

Hoone aknad on ajalooliste fotode põhjal kaheraamsed puitaknad. Igas eluruumis oli vähemalt üks avatav pool või ülemise jaotise aken, mis käis tuulutamiseks lahti. Algupäraselt olid aknaraamid ja iludetailid värvitud valgeks. Keldriakendel olid välised klapid.

Akende kohta tehtud märkused:

- Kõik aknaraamid on kahjustatud;
- Veelauad on murenenud ja paljude väljalöödud kohtadega;
- Aknaplekid on amortiseerunud, korrodeerunud ja kahjustatud;
- Aknaklaasid ja kitt on halvas seisukorras.

Hoonel on kõik aknad on terved, aga ülevaatusel loobuti nende avamisest niiskuse ja seisundi tõttu. Säilinud originaalaknad on mitterahuldavas seisundis. Osade aknaklaaside vahetamisel on kitt asendatud puitliistudega, mis on lahti tulnud.

Aknaraamid ei ole jäigad, millele osutavad plekist tugevdused raami nurkades. Kuigi need on nähtavad ka ajaloolistel fotodel, siis reeglina paigaldati need nõrgenenud tappliidete tugevdamiseks. Välise värvikihi puudumine ja kehv puidu seisund tähendab, et akende restaureerimine on möödapääsmatu.

Uksed

Säilinud on algupärane hoone välisuks ja selle kohal asuv diagonaalse jaotisega aken. Keldriuks on asendatud teadmata ajal.

Uste kohta tehtud märkused:

- Välisuks on ära vajunud, esineb puidu kahjustusi, eriti alumises osas;
- Puit on pundunud ning liigub halvasti.

Uks tuleb võimalusel restaureerida või asendada koopiaga. Keldriukse asendamisel tuleb ukselehe kujundusel lähtuda peaukse lahendusest.

27. Läänepoolse fassaadi fragment.

28. Vaade sissepääsule.

29. Tänavapoolse fassaadi lähivõte.

3.3. Väärtuslikud detailid

Välisuks, sh. diagonaalse jaotisega valgusaken;
Akende ja uste dekoratiivsed servad, veelauad, sillused, karniisid.

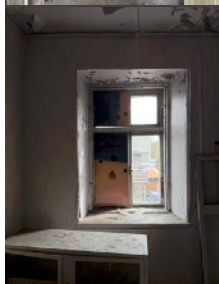
Sokliakende dekoratiivsed metallist trellid.

Keldri põranda paeplaadid, müüritis, tellisvõlvid.

Trepikoja tellisvõlvid;
Monoliitbetoonist trepp, sh. astmelauad, trepipiire, käsipuu.

Kõikide akende avatavused, jaotised, suunad;
Akende metallosad, sh. kremoonid, haagid jm.

Algupärased siseuksed, sh. Piirdeliistud, hinged, käepidemed, lävepakud.

4. SÄILITAMISE ETTEPANEKUD

1. Säilitada hoone arhitektuurne välisilme
 - katuseharja mitte tõsta, säilitada olemasoleva katuse kalle.
 - katusekattematerjalina kasutada käsitsi valtsitud tsinkplekki.
 - juurdeehitused ega vintskapid ei ole lubatud.
 - säilitada ja restaureerida kõik välisseinad.
 - telliste asendamisel uuega, tuleb lähtuda vana proportsioonidest ja toonist.
 - välised iludetailid, sh. veelauad, karniisid, avatäidete servad: viimistleda algupäraselt.
 - sokli katmine ei ole lubatud, sh. soojustamine ja krohvimine.
 - algupärased avatäited koos metallosadega tuleb säilitada samal kohal ja restaureerida.
 - säilitada originaalklaasid. Võimalusel kasutada uute klaaside puhul 2mm klaasi.
 - vanad klaasid puhastada vanast kitist, klaasimisel kasutada linaõlikitti.
 - vanade avatäidete puit puhastada, proteesida ja plommida.
 - puitmaterjali asendamisel kasutada sama aastaringitihedusega puitu, kui algupäraselt.
 - puit värvida linaõlivärvidega.
 - avatäidete värvilahendus kooskõlastada muinsuskaitseametiga.
2. Restaureerida võimalusel vanad korstnapitsid ja korstnad
 - Korstnapitsid viimistleda krohliga, toon:valge.
 - Kui restaureerimine ei ole võimalik, siis ehitada mõõdistusjooniste põhjal uus.
 - Uute ehitamisel lähtuda algupäraste mõõtmetest.
 - Korstnate ja korstnapitside asukohti mitte muuta.
3. Katusekonstruktsioon tugevdada ja rekonstrueerida.
 - Katust võib soojustada, vältida selle silmnähtavat paksenemist.
 - Katuseaknad on lubatud, aga need peavad olema: katusega samas tasapinnas ja toonis, asuma olemasolevate akendega samal teljel.
4. Säilitada ja restaureerida vanad kõlbulikud talad, vajadusel plommida.
 - uute talade kasutamisel lähtuda vanade talade mõõtmetest.
5. Sokkel puhastada ja renoveerida
 - pragudest eemaldada nakke kaotanud segu.
 - praod täita lubitsementmördiga, maksimaalne tsemendi osakaal 10%.
6. Teostada vertikaalplaneering, millega juhatakse sadevesi hoonest eemale.
 - Hoovi tuleb rajada drenaaž
 - Vihmaveetorude alla rajada hüdroisolatsiooniga killustikust drennaažipadjad.
 - Rajada vundamendile hüdroisolatsioon.
7. Trepp, trepikoja seinad ja lagi puhastada kipsist, tahmast, korrosioonist.
Viimistlemisel kasutada lubivärvi, metall kruntida korrosioonitõkkega.
8. Hoone renoveerimisel kasutada võimalikult palju olemasolevat puitu, tellist, paekivi.
9. Sisemise aknapaari võib asendada kaasaegse lahendusega, mille puhul:
 - Järgida algupärast jaotust.
 - Kasutada kvaliteetseid materjale, st. puit-, alumiinium- või puit-alumiiniumraame.
 - Keelatud on plastikaknad.

5. KOKKUVÕTE

Hoone on tehniliselt halvas seisundis. See on tänini säilinud tänu ehitamise-, ja ehitusmaterjalide kvaliteedile ning omanikule, kes on teostanud hädavajalikke heakorrastustöid.

Tallinna linna heakorraeeskirja kohaselt on omaniku kohustuseks: hoida korras hoone fassaadi ja selle elemendid; kasutusel mitteoleva ehitise omanik on kohustatud tagama ehitise ja sinna juurde kuuluva krundi heakorra ning vältima hoone varisemisohtlikkust, sulgema sissepääsud hoonesse ja krundile.

Maja käiakse perioodiliselt kontrollimas, kahjustusi likvideerimas ja hoovi eest hoolitsemas heakorraeeskirja järgides. Hoone tarindite seisund on paraku kriitiline ja maja on muutumas varisemisohtlikuks. Senised sekkumised ei ole hoone päästmiseks piisavad.

Praegune majaomanik on näidanud varasemalt huvi hoone rekonstrueerimise ja uue kõrvalhoone ehitamise vastu, kuid projekteerimise ja ehitamiseni ei ole teadmata põhjustel veel jõutud. Maja saatus on praegu lahtine.

Pojekteerimine ja ehitamine on nii ajaliselt kui ka rahaliselt ressursimahukas ettevõtmine, mistõttu ei pruugi omanik selleni jõuda enne edasise kahju tekkimist.

See on samas hädavajalik, sest vastasel juhul kukub lähitulevikus hoonel katus sisse, mis hävitab potentsiaalselt kogu tänaseni säilinud väärtuse.

Eelnevat arvestades oleks kõige mõistlikum maja konserveerida- tugevdada hoone olemasolevaid katusekonstruktsioone, asendada katusekate ja likvideerida niiskuskolded.

Tegu on arhitektuuriliselt unikaalse eksemplariga, mille allkirjastaja on läbi kirjutamata.

Edasised uuringud võivad avaldada uusi andmeid nii projekti kui ka selle autori osas, sest sajandi alguses ei pidanud joonistel olema arhitekti, vaid ehitusjärelvalve tegija allkiri.

Maja, selle projekteerijate ja omanike ajalugu väärib põhjalikke edasisi uuringuid.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

Kirjandus

1. Teemaplaneering "Tallinna Kesklinna miljövärtuslike hoonestusalade piiride ning kaitse- ja kasutamistingimuste määramine". Tallinna Linnavolikogu 16. aprilli 2009 otsuse nr 78 LISA 1
2. Hoone tehnilised andmed. Ehitisregister. reg.nr.: 101034245. <https://livekluster.ehr.ee/ui/ehr/v1>
3. Jakobson, G, Kivi, A, Lond, H, Soik, A. Tallinna vesi ja sajandid, 1967.
4. Juske, J, "Magasini tänav - põnev jalutuskäik läbi Veerenni asumis ajaloo", 17.06.2013
5. Eesti Sõjaajaloo Pärand, "Magasini tänava linnak"
6. Nerman, R. "Tallinna Juhkentali asumis ajaloo"
7. Hallas, K. Eesti kunsti ja arhitektuuri biograafiline leksikon, 1996
8. Martin, A. Lenderi maja. Hoonetüübi areng ja säästev uuendamine, 2011
9. Hallas, K. Eesti puitarhitektuur, 1999.

Illustratsioonide nimekiri

1. Situatsiooniskeem, Maa-ameti kaardiportaal. <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>
2. Magasini tn. 6 katastriüksus. Maa-ameti kaardiportaal. https://xgis.maaamet.ee/adsavalik/ads?ads_oid=EE00651453
3. Veerenni miljövärtusliku ala kaart. Tallinna Linnaplaneerimise Amet. <https://www.tallinn.ee/est/g6475s44140>
4. "Elu merehädalised." Väljavõtte ajalehest: Rahvaleht, 3. jaanuar 1928, nr. 1, lk. 4. <https://dea.digar.ee/?a=d&d=rahvalehtvabamaa19280103.1.4&e=-----et-25--1--txt-txIN|txTI|txAU|txTA----->
5. Magasini tn. 6 eluhoone ehitusprojekt. Toimik. Tallinna Linnaplaneerimise Ameti arhiiv.
6. Ernst Louis Christoph allkiri. Tallinna Linnaplaneerimise Amet. Allkirjade kataloog.
7. Tallinn, Tisleri tänav (tänapäeval Magasini tänav). Foto: Tallinna Linnamuuseum, TLM F 11465, <https://opendata.muis.ee/object/3305331>
8. Lammutatud puithoone esifassaad vaadelduna Naeri tänavalt. Foto: Uurimistööde aruanne ja lähtandmed Tallinnas, Tisleri tn. nr.6 asuva majavalalduse kapitaalremondi tehnilise dokumentatsiooni koostamiseks. Toimik. Tallinna Linnaarhiiv.
9. Vaade Naeri tänavalt kinnistu suunas. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
10. Asendiplaan. Tallinnas, Magasini tn. 6, 32 ja Tüve tn. 29 asuvate majavalalduste edaspidise kasutamise võimaluse uurimine. Toimik. Tallinna Linnaarhiiv.
11. Hoone plaanijoonised. 21.06.1974. Samas.
12. Hoone lõige. 26.02.1968. Samas.
13. Hoone vaatejoonised, 26.02.1968.a. Samas.
14. Katuse, katusekonstruktsiooni ja vahelae kahjustused. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
15. Katuse ja vahelae läbivajumine tulemüüri ääres. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
16. Vahelae läbivajumine, eluruum nr. 7. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
17. Vahelae kahjustused korstnaja ümber, eluruum nr. 7. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
18. Vahelae kahjustused korstna ümber, eluruumid nr. 9 ja 10. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
19. Vaade välisuksele ja võlvlagedele õue suunas. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
20. Keldri võlvlaed, paepõrand ja seinad. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
21. Vaade läänest. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
22. Vaade kagust. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
23. Vaade lõunast. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
24. Vaade edelast. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
25. Vaade idast. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
26. Vaade loodest. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
27. Läänepoolse fassaadi fragment. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
28. Vaade sissepääsule. Foto: S. Paljak, aprill 2025.
29. Tänavapoolse fassaadi lähivõte. Foto: S. Paljak, aprill 2025.